

УДК 165.1(091)(092)(430)

Д 81

Віталій ДУДУРИЧ

**ПРОБЛЕМНІ МОМЕНТИ ВЧЕННЯ
ПРО ПРОДУКТИВНУ ЗДАТНІСТЬ УЯВИ
У ФІЛОСОФІЇ І. КАНТА**

У статті дається нарис кантівської теорії пізнання у фокусі аналізу здатності уяви як її невідривної та фундаментальної складової. Увага концентрується на проблемних моментах кантівського вчення про уяву в різних його працях. Уява – це її посередник між чуттєвістю і розсудком, і самостійна здатність серед них, і спільне коріння цих форм пізнавальної діяльності.

Ключові слова: *чуттєвість, розсудок, розум, уява, синтез, схематизм, фігурний синтез, трансцендентальна єдність апперцепцій, творчість.*

Постановка проблеми. Проблема уяви прослідковується крізь усю історію філософії, подекуди зникаючи, подекуди виникаючи знову. Саме Кант вперше оформив її у самостійну категорію, дослідив її в різних сферах буття (онтологічній, гносеологічній, естетичній та ін.), надавши цим самим поштовх до її подальшої вивчення у різноманітних апробаціях у філософській думці. Дослідження Канта не втратили своєї значущості і дотепер. Уява постає як універсальна здатність людини, основа всіх здатностей, де зіштовхуються й перетинається раціональне та ірраціональне, розумне та чуттєве, наука і мистецтво, вигадка та реальність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання уяви у Кантівській концепції неодноразово поставало у філософських дослідженнях В. Асмуса, А. Гулиги, Ю. Бородая, Е. Ільєнкова, Ф. Михайлова, В. Кудрявцева, В. Лімонченко, С. Марєєва, Г. Лобастова, М. Гайдеггера, І. Фарман, Е. Кассірера, В. Беляускаса,

С. Борчикова, С. Катречко, В. Васильєва, В. Жучкова та ін. Вони розглядали уяву з різних точок зору і у різних аспектах. Як складовий елемент пізнання, допоміжний чинник, творчий конструктор, естетичну функцію, психологічний концепт, або діалектичну складову. Але й зараз продуктивна уява залишається однією з найбільших загадок у кантівській філософії. Надбання досліджень названих мислителів має бути переосмислене та інтегроване у сучасний філософський дискурс. На наш погляд, недостатня увага приділена проблемним моментам кантівського вчення про уяву.

Метою статті є експлікація проблемних моментів вчення про уяву у філософській концепції І. Канта

Виклад основного матеріалу. Перш ніж розпочати аналіз феномену уяви, зробимо короткий екскурс підвалинами кантівської філософської концепції. Перший вагомий фактор, який варто враховувати при аналізі Канта, – це так званий «коперніканський переворот». Попередня філософська традиція визначала основу пізнання у об'єкті. Саме об'єктивний фактор домінує у формі людського сприйняття. Людські знання мали підлаштовуватися під дійсність, тобто підлаштовували розум під об'єкти, предмети. Кант же перевертає таке твердження. У центрі пізнання суб'єкт, суб'єкт, що мислить, діє, сам здатен перетворювати довколишню дійсність, а не бути звичайним дзеркалом. Мисляче «Я» стає предикатом у судженні про творення та сприйняття світу. Тепер дамо короткий опис складових частин «цеглинок» гносеологічної концепції.

На нашу думку, основною, але прихованою, інтонацією усього дослідження уяви у Канта постає пошук основного кореня, з якого виростають чуттєвість і розсудок. Цим коренем може бути саме уява. Першим, хто дійшов до цього висновку, був М. Гайдеггер. У своїй праці «Кант і проблема метафізики» він проаналізував його філософію з точки зору метафізики, пошуку онтологічного начала. Він визначає уяву як основу пізнання, основу трансцендентального схематизму, вказує на неї як на всюдисущу сутність, з якої виростає все інше.

Спочатку все, що існує довкола, ми пізнаємо завдяки чуттєвості (вона вбирає в себе дані з усіх органів чуття). Та вона не здатна їх переробити, трансформувати, оформити, надати їм чіткого, повного вигляду, структури. Апріорними формами чуттєвості,

за Кантом, постають два фактори: час і простір. Вони упорядковують відчуття (вони – основа явищ). Для того, щоб надати їм смислової цінності, ввести їх у мислення, нам на допомогу приходить розсудок. Він, накидаючи немовби «сітку» з категоріальних понять, надає безформенному матеріалу чуттєвості, цілісності, сенсу. Відповідно апріорними формами розсудку виступають категорії, котрі ще не є знаннями, а постають лише як форми мислення [6, с. 182]. Нарешті третя і найвища пізнавальна форма – це розум. Він може сприймати вищі складніші елементи пізнання, аніж попередні дві форми. Завдання розуму в пізнанні – спрямовувати розсудок до певної цілі, ставити перед ним завдання. Розум здатен досягнути найширші узагальнення, він спрямований на результат діяльності розсудку. Апріорними формами розуму є ідеї, об'єднані у три основні групи: світ психологічних ідей (мікросвіт людського «я»); світ космологічних ідей (макрокосмос); світ теологічних ідей, у якому зазначається абсолютна єдність усіх речей.

Визначивши складові частинки, або етапи сходження знання, можемо, власне, перейти до головної цілі нашого дослідження, уяви. Однією з найпростіших дефініцій уяви у Канта є таке твердження: уява – це здатність уявляти предмет без його присутності у спогляданні. А. Гулига пише: «Уява (*facultas imaginandi*) може бути або продуктивною, тобто здатністю первинного зображення предмета (*exhibitio originario*), відповідно передувати досвіду, або репродуктивною похідною (*exhibitio derivativa*) тобто здатністю відтворювати в душі попереднє емпіричне споглядання. І, окрім цих двох видів уяви, Кант виділяє третій, “коли уява створює образи довільно, вона називається фантазією”» [5, с. 188].

Та найбільшу уваги Кант приділяє саме продуктивній уяві, вона постає як проміжна ланка у процесі пізнання. Він стверджує, що не зміг виявити, звідки вона береться, у чому її корінь, і як вона працює. Найперше, що впадає в око, це певна непослідовність у роздумах філософа. У першому виданні «Критики чистого розуму» уяві відведена чітка роль, вона – окрема, повноцінна функція. А у другому виданні «Критики чистого розуму» вона вже втрачає свої позиції, стає другорядною здатністю, усі її функції та властивості Кант ніби передає розсудку.

Одне з найголовніших запитань, що виникає при розгляді уяви у Канта, це питання продуктивної уяви. Сам Кант називає два основні типи уяви: репродуктивну і продуктивну. Репродуктивна здатна сприймати лише готовий матеріал з чуттєвості, тобто відтворювати вже знайомий нам предмет, буквально просто згадати його. Продуктивна ж уява діє набагато складніше, вона не займається банальним нагадуванням, а робить більш складну процедуру, вона працює з образами намагаючись не просто перетворити, або з'єднати їх у щось одне, а завдяки схематизму втілити їх у новий образ, якого досі не було. Чимось схожим займається така галузь психології, як гештальтпсихологія, суть якої можна звести до одного речення: ціле є дечим більшим, ніж сукупність усіх окремих його складових.

У першому виданні «Критики чистого розуму» здатність уяви постає як така, що опосередковує чуттєвість і розсудок. Як певний синтез, вона – його першооснова. У другому ж виданні, вона тепер лише допоміжна, крайня (апперцепція) для чуттєвості і розсудку як проміжний пункт. Тепер увесь синтез приписується лише розсудку.

Згідно з першим виданням «Критики чистого розуму» Кант виводить три першопочаткові джерела (здатності душі), у яких наявні умови, можливості усього досвіду. Їх трое: чуттєвість, уява і апперцепція, що містять в собі умови можливості всього досвіду і не виведені ні з якої іншої можливості душі. У першому виданні розсудок як одна з двох умов (форм) можливості пізнання – трансцендентальної апперцепції і трансцендентальної уяви [див.: 3]. А сам чистий розсудок визначається як відношення апперцепції до трансцендентальної здатності уяви. Тобто розсудок тут постає лише інструментом на шляху до апріорного пізнання самосвідомості, певним корелятом знання. Але він не виступає діючим механізмом, це роль уяви, її робота – це синтез. Про що ми поговоримо пізніше.

У другій редакції «Критики чистого розуму» поняття уяви з'являється рідко і її роль спрощується і підмінюється. Хоча все не зовсім так, вона радше не зникає, а лише «йде у підпілля». Кант вводить її до гносеологічної концепції, але на більш глибокому рівні. Вона тепер постає як невід'ємна складова усієї концепції, уява набуває «псевдоніму» – трансцендентальна єдність аппер-

цепцій. А тепер, власне, спробуємо розглянути проблему уяви через призму дії синтезу, адже саме синтез, є основною функцією уяви. Сам Кант у «Критиці чистого розуму» стверджує, що синтез взагалі є винятково дією здатності уяви, сліпою, хоча й необхідною функцією душі, «без цієї функції ми б не мали ніякого знання, хоча ми й рідко її усвідомлюємо» [7, с. 85]. Уява як синтетична єдність, провідник, що здатний перевести емпіричний контент у об'єктивну сутність. Сам собою синтез є не просто поєднанням складових у єдине ціле, він передбачає радше перехід від одного до іншого, де первинне опосередковане кінцевим.

Уява включає у собі багатоманітне, зміст уявлення і саме вона здатна зводити це багатоманіття. Синтезуюча діяльність пізнання починається вже на рівні чуття. «У Канта йде мова про троякий синтез, передовсім це «схоплення» уявлень, зведення багатоманітного змісту споглядань у єдиний образ. Далі це «репродукція» – відтворення уявлень у пам'яті і нарешті «апперцепція» – впізнавання, встановлення тотожності відточення уявлень з явищами, завдяки котрим вони дані (у тому числі й впізнавання самого себе, свідомість самототожності мислячого «Я») [4]. Але чому потрібно, щоб уява діяла у кожному з етапів, форм пізнання? Уява за своєю суттю є спонтанною і свобідною здатністю, тому вона здатна перебувати як у спогляданні, так і в мисленні. Чуттєвість і розсудок – певним чином обмежені. У спогляданні ми не можемо діяти самі, бо закони встановлює розсудок. А в розсудку є інша обмеженість, він може лише приймати готовий предмет, а не створювати його. Саме тому їм (чуттєвості і розсудку) необхідна уява, вона здатна перебувати водночас і там і там, тим самим утворюючи їх взаємозв'язок. Отже, її можна назвати чистим апріорним синтезом. С. Марсєєв зазначає, що апріорна єдність, котру варто розуміти як діяльність на об'єднання, виявляється в онтологічному синтезі, як така, що створена трансцендентальною здатністю уяви [див.: 12, с. 427].

Кант каже, що усе багатоманіття чуттєвого споглядання через синтетичну єдність апперцепцій розсудок може визначати як дію на внутрішнє чуття. Простіше кажучи, підводити це багатоманіття під категорії. Цей синтез багатоманітного змісту чуттєвого споглядання можливий і необхідний а рїогї може бути названий фігурним [7, с. 110]. Цей синтез може мислитися лише у

категоріях, і тому його Кант називає трансцендентальним синтезом уяви. З цього приводу М. Гайдеггер зазначає: «Лише вона (уява – В.Д.), як початкове, потрійно-об'єднувальне утворення майбутнього, що відбулося і теперішнього взагалі, робить можливим «здатність» чистого синтезу, тобто те, на що він здатен, – єднання трьох елементів онтологічного пізнання, у чий єдності утворюється трансценденція» [11].

Результатом діяльності трансцендентальної здатності уяви постають образ і схема, хоча до цього можна додати ще одну складову, як стверджує В. Беляускас, – ідею [2]. Ідеї існують відповідно у чуттєвості (спогляданні), розсудку (мисленні) і розумі. У самого Канта є теж три види прояву діяльності синтезу, окрім вищезгаданих образу та схеми, це – ще монограма, щоправда, вона не є самостійним об'єктом діяльності, а використовується лише у вигляді прикладу. Образ – емпірична продуктивна здатність уяви. Схема – чиста здатність уяви.

Далі Кант вводить поняття схеми. Він це робить для того, аби сполучити чисті розсудкові поняття до споглядання, або підвести категорії до явищ. «До ідеї схем Кант приходиться якраз із необхідності заповнити прірву між загальним і окремим» [8]. Якщо сказати простіше, схема є тією важливою конструкцією нашого пізнання, якщо можна так виразитися – дешифратором. Схема поняття є, згідно з Кантом, тим, за рахунок чого всезагальність цього поняття співвідноситься з предметом споглядання, вносячи в них свою всезагальність [див.: 1]. Вона допомагає поєднувати воедино чисті апперцепції з нашим недосконалим розсудком, зводити образи у поняття, а поняття – у категорії. Той спосіб, котрим наше «Я» суб'єктивне приєднується до «Я» мислячого. Лише так стає можливим досвід. А підґрунтям для утворення схематизму (спосіб, за допомогою якого розсудок звертається до схем) виступає фігурний синтез. «Схема сама собою є завжди лише продуктом уяви, але так як синтез уяви має на увазі не одينية споглядання, а тільки єдність у визначенні чуттєвості, то схему варто відрізнити від образу» [7, с. 124]. Образ – це певні окремі елементи, які мають зв'язок. А схема, можна сказати, в деякому сенсі складається з образів, але на трансцендентальному рівні, вона «знімає» образи у собі, втілюючи абсолютно новий предмет. Як відзначає Ю. Бородай, – схема є апіорний чуттєвий об-

раз діяльності побудови усіх емпіричних чуттєвих образів цього всезагального предмета. Схема «доставляє образ», але сама схема не образ, бо схема не просто дещо «чуттєве поняття», чуттєве всезагальне [див.: 3]. І мислимо ми відповідно не образами, а схемами. Трансцендентальним продуктом уяви є схема чистого розсудкового поняття, природу якої Кант називає великою таємницею. І наголошує, що хоча визначальною роллю для проведення емпіричних споглядань й слугують категорії, без схем вони «порожні» визначення.

Ще один важливий та невід'ємний атрибут, який зазвичай приписують уяві, – це творчість. Але у концепції Канта ми знаходимо кардинально протилежну позицію. У «Антропології з прагматичної точки зору» він чітко вказує, що уява не може бути творчою, оскільки «вона не здатна створити таке чуттєве уявлення, котре до цього ніколи не було дане нашій чуттєвій здатності і матеріал для такого уявлення завжди можна виявити» [6, с. 188]. Тобто Кант каже, що не можна собі уявити абсолютно нічого нового, щоб вже не було дане в чуттєвості. Але тут є певні суперечності.

З одного боку, існують чисті апіорні форми, такі як простір і час: матеріалу для їхнього існування у нас немає [3]. З іншого боку, у гру вступає наше мисляче «Я» разом з досвідом. Навіть якщо всі можуть уявити собі одну й ту ж саму річ, для кожного вона буде різною, оскільки ми все одно наділяємо образ речі певними властивостями (кольором, формою, розміром тощо). Тому з цього можна зробити висновок, що для Канта творча уява неможлива на рівні буття, але можлива на рівні мислення. Творча діяльність уяви обумовлена, по-перше, готовими конструкціями (категоріями), а по-друге, наявним будівельним матеріалом – емпіричними даними. З цього приводу А. Гулига робить висновок: «Саме тому уява вибудовує не повітряний замок, а міцну будівлю науки. Продуктивна уява – не порожня фантазія. Це робочий інструмент синтезу чуттєвості і розсудку» [5, с. 59].

Феномен уяви у Кантівській концепції займає вагоме та почесне місце. Але цей феномен – явище багатоманітне і загадкове. Філософ стверджує, що існує єдиний корінь, з якого виростають чуттєвість і розсудок, природа якого для нас невідома. Саме цим коренем, як слушно стверджує М. Гайдеггер, і є уява, ос-

кільки вона присутня і в першому, і в другому. У чуттєвості – як акт схоплення образів, в розсудку – як акт розуміння поняття. Уява міститься поміж ними, вона синтезуюча здатність, котра не просто зводить дані, а й розкриває їх для інших форм мислення. Вона з'єднує загальне та одиничне, буття і мислення, хаос та порядок. Саме через посередництво уяви можливий вплив розсудку на чуттєвість. Оскільки уява, хоч і належить до чуттєвості, але за природою спонтанна і вільна дія, тобто «підпорядкована» розсудку. Уява є трансцендентальною здатністю і певним чином – трансцендентальною єдністю апперцепції. «До трансцендентальної здатності уяви зводиться не тільки чиста чуттєвість і розсудок, але вона також постає первинною здатністю для теоретичного и практичного розуму взагалі» [9]. Адже вона завдяки дії схематизму здатна багатоманітний зміст уявлень перевести зі світу явищ у світ категорій, тобто зробити доступними для нашого суб'єктивного «Я».

І навіть більше: Кант наділяє уяву здатністю створювати «нову природу», з матеріалу вже наявної. Це – здатність створювати естетичні ідеї. Тобто, беручи до уваги вищесказане, вона підіймається на одну сходинку з розумом. Але діє вона в іншому вимірі, у зображенні (мистецтві), де й набуває творчого характеру. Здатність уяви дає змогу вийти за межі форм мислення, осягнути більше, побачити глибший зміст аніж здатне передати слово або образ. «Завдяки уяві ми безсвідомо (неусвідомлено) формуюмо образ дійсності» [7, с. 468].

Висновки. Отже, уява – це опосередковуюча ланка усього пізнавального процесу, за Кантом. Саме вона поєднує чуттєве і раціональне. Вона водночас і онтологічна, і гносеологічна складова, вона – вираження діалектичної сутності пізнання. Уява може підноситися до рівня розуму, будучи рушійною силою думки, а може спуститися до найпростішої форми пізнання, щоб створити образ, дати поштовх для усього пізнання. Отож, цей феномен ще далеко не вивчений у всій своїй повноті, ще не розкриті усі закладені Кантом сплетіння, зв'язки з природою пізнання, з природою людини.

Література

1. Беляускас В. Роль воображення в «Критике чистого разума» [Электронный ресурс] / В. Беляускас. – Режим доступа : <http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000523/>.

2. Беляускас В. О возможности познания а priori [Электронный ресурс] / В. Беляускас // Воображение как познавательная способность : как возможно творческое воображение? : сб. статей. – Режим доступа : <http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000565/st000.shtml>.

3. Бородай Ю.М. Воображение и теория познания (Критический очерк кантовского учения о продуктивной способности воображения) [Электронный ресурс] / Ю.М. Бородай. – Режим доступа : <http://padaread.com/?book=94662&pg=1>.

4. Борчиков С.А. Обзор форума «Как возможно творческое воображение?» [Электронный ресурс] / С.А. Борчиков, С.Л. Катречко // Воображение как познавательная способность : как возможно творческое воображение? : сб. статей. – Режим доступа : <http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000565/st005.shtml>.

5. Гулыга А.В. Немецкая классическая философия / А.В. Гулыга. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Рольф, 2001. – С. 41–118.

6. Кант И. Антропология с прагматической точки зрения / И. Кант ; [пер. с нем. М.И. Левиной] // Сочинения : в 8 т. – Т. 7. Юбилейное издание 1794 – 1994 / под общей редакцией проф. А.В. Гулыги. – М. : Чоро, 1994. – С. 137–442. – (Мировая философская мысль).

7. Кант И. Критика чистого разума / И. Кант ; [пер. с нем. Н. Лосского]. – М. : Мысль, 1994. – 582 с.

8. Катречко С.Л. Как возможно творческое воображение? [Электронный ресурс] / С.Л. Катречко // Воображение как познавательная способность : как возможно творческое воображение? : сборник статей. – Режим доступа : <http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000565/st001.shtml>.

9. Лобастов Г.В. Диалектика разумной формы и феноменология безумия / Г.В. Лобастов. – М. : Русская панорама, 2012. – 560 с.

10. Мареев С.Н. Воображение и логика у Канта / С.Н. Мареев // Философия Канта в критике современного разума : сборник статей. – М. : «Русская панорама», 2010. – С. 126–146.

11. Хайдеггер М. Кант и проблема метафизики [Электронный ресурс] / М. Хайдеггер. – Режим доступа : <http://lib.rin.ru/doc/i/42025p.html>.

12. Шраг К.О. Хайдеггер и Кассирер о Канте / К.О. Шраг // Жизнь и учение Канта / Э. Кассирер ; [пер. с нем. М.И. Левина]. – СПб. : Университетская книга, 1997. – С. 421–438.

References

1. Belyauskas V. Rol voobrazheniya v «Kritike chistogo razuma» [Elektronnyy resurs] / V. Belyauskas. – Rezhim dostupa : <http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000523/>.

2. Belyauskas V. O vozmozhnosti poznaniya a priori [Elektronnyy resurs] / V. Belyauskas // Voobrazhenie kak poznavatel'naya sposobnost : kak vozmozhno tvorcheskoe voobrazhenie? : sb. statey. – Rezhim dostupa : <http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000565/st000.shtml>.

3. Boroday Yu.M. Voobrazhenie i teoriya poznaniya (Kriticheskiy ocherk kantovskogo ucheniya o produktivnoy sposobnosti voobrazheniya) [Elektronnyy resurs] / Yu.M. Boroday. – Rezhim dostupa : <http://padaread.com/?book=94662&pg=1>.

4. Borchikov S.A. Obzor foruma «Kak vozmozhno tvorcheskoe voobrazhenie?» [Elektronnyy resurs] / S.A. Borchikov, S.L. Katrechko // Voobrazhenie kak poznavatel'naya sposobnost : kak vozmozhno tvorcheskoe voobrazhenie? : sb. statey. – Rezhim dostupa : <http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000565/st005.shtml>.

5. Gulyga A.V. Nemetskaya klassicheskaya filosofiya / A.V. Gulyga. – 2-e izd., ispr. i dop. – M. : Rolf, 2001. – S. 41–118.

6. Kant I. Antropologiya s pragmaticheskoy tochki zreniya / I. Kant ; [per. s nem. M.I. Levinoy] // Sochineniya : v 8 t. – T. 7. Yubileynoe izdanie 1794 – 1994 / pod obshchey redaktsiyei prof. A.V. Gulygi. – M. : Choro, 1994. – S. 137–442. – (Mirovaya filosofskaya mysl).

7. Kant I. Kritika chistogo razuma / I. Kant ; [per. s nem. N. Losskogo]. – M. : Mysl, 1994. – 582 s.

8. Katrechko S.L. Kak vozmozhno tvorcheskoe voobrazhenie? [Elektronnyy resurs] / S.L. Katrechko // Voobrazhenie kak poznavatel'naya sposobnost : kak vozmozhno tvorcheskoe voobrazhenie? : sb. statey. – Rezhim dostupa : <http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000565/st001.shtml>.

9. Lobastov G.V. Dialektika razumnoy formy i fenomenologiya bezumiya / G.V. Lobastov. – M. : Russkaya panorama, 2012. – 560 s.

10. Mareev S.N. Voobrazhenie i logika u Kanta / C.N. Mareev // Filosofiya Kanta v kritike sovremennogo razuma : sbornik statey. – M. : «Russkaya panorama», 2010. – С. 126–146.

11. Khaydegger M. Kant i problema metafiziki [Elektronnyy resurs] / M. Khaydegger. – Rezhim dostupa : <http://lib.rin.ru/doc/i/42025p.html>.

12. Shrag K.O. Khaydegger i Kassirer o Kante / K.O. Shrag // Zhizn i uchenie Kanta / E. Kassirer ; [per. s nem. M.I. Levin]. – SPb. : Universitetskaya kniga, 1997. – S. 421–438.

Дудурыч Виталий. Проблемные моменты учения о продуктивной способности воображения в философии И. Канта. В статье дается очерк кантовской теории познания в фокусе анализа способности воображения как ее неотрывной и фундаментальной составляющей. Внимание концентрируется на проблемных

моментах кантовського учіння о продуктивному уявленні в різних його трудах. Уявлення – це і посередник між чуттєвостю і розумом, і самостійна здатність серед них, і загальний корінь цих форм пізнавальної діяльності.

Ключевые слова: чуттєвостю, розум, розум, уявлення, синтез, схематизм, фігурний синтез, трансцендентальне єдинство аперцепції, творчість.

Dudurich Vitalij. Problematic moments of productive imagination ability approach in the philosophy of Immanuel Kant. The article provides a sketch of Kant's cognition theory focusing on the analysis of imagination ability as its fundamental and inseparable component. Attention is paid to the problematic aspects of Kant's imagination theory in his various works. Imagination is considered to be the intermediary between sensuality and reason, and the ability of independence among them, and the common root of these forms of cognitive activity.

Key words: sensuality, reason, mind, imagination, synthesis, schematism, figured synthesis, transcendental unity of apperceptions, creativity.